

SOSIREA IMIGRANȚILOR ROMÂNI ÎN SPANIA –
O „ÎNTOARCERE A ÎMPĂRATULUI TRAIAN”

ANTONIO GUTIÉRREZ RESA*
ILEANA LIGIA MIHĂILĂ

ABSTRACT

THE ARRIVAL OF ROMANIAN IMMIGRANTS IN SPAIN –
“THE RETURN THE EMPEROR TRAJAN”

The Romanians in Spain are the major migrant group in our country, which we symbolically refer to as the return of the Spanish Emperor Trajan. They arrived in search of work and better life conditions than in their home countries. Upon 6 to 10 years of residence in Spain, they live in rented housing and their intention is to stay here for a certain period of time and then return home. They come to work and most of them have a European Community residence card, they also work in the private sector with long term and temporary contracts. During these years their expectations have been met, especially the economic ones, and they are reasonably satisfied with their family lives, with their personal relations and less with their work and studies. During the time they have lived in our country, the migrants feel that their contribution is positive, especially in the cultural field. They preserve their traditions and customs, as long as these do not go against the Spanish legislation. They also preserve their civil and religious traditions as well as their native language (Romanian) whenever this is possible. In their free time they watch TV and go out with friends as well as they listen to music and to the radio, and visit bars. Nevertheless, the Romanians spend their money especially for their homes. They do not have special integration problems or difficulties, except for unemployment and, in a lesser degree, the Spanish language or autonomic language. They tend to interact with the locals and participate sparsely in civil sports, religious, social or cultural organizations.

Keywords: Romanian migrants, expectations, unemployment, civil participation.

1. DESPRE ROMÂNII DIN SPANIA

În momentul de față românii înregistrați în Spania numără 940 252 persoane (la 30.06.2014), aflându-se pe primul loc între imigranții de aici. Sunt persoane imigrante care au venit în Spania pentru a munci și care au trecut și trec printr-o

---

* Calle Obispo Trejo s/n, Departamento de Trabajo Social (Facultad de Derecho), Madrid 28040, España; e-mail: ligia@cepaim.org; antonio@der.uned.es.

situație dificilă, ca și restul populației, din cauza unei rate a șomajului de 39,21% în primul trimestru din 2013 și 36,5% în al patrulea trimestru din 2012, cu 14,1 procente mai ridicată decât a cetățenilor spanioli (25,11%).

Este o situație economică și de muncă pe care, conform CIS (Studiul nr. 2 960 din octombrie 2012), 52,7% o consideră foarte rea și 38,5% rea, iar 49,1% consideră că nu se va îmbunătăți într-un an.

Este adevărat că rata șomajului, a populației active, în general, a scăzut în prezent la 23,4% (la 03/03/2015); pentru tinerii sub 25 ani ea se menține la 50,9% și pentru cei cu vârsta de peste de 25 de ani a scăzut la 21,4%.

În aceste condiții, persoanele imigrante sunt nevoite să lucreze pe salarii mici și dispun de sume mai mici în caz de șomaj și în plus au o asigurare socială scăzută față de autohtoni. Singurul „colac de salvare” care le rămâne imigranților sunt familia și rețelele familiale și de prieteni, dacă le au, pe lângă organizațiile non-profit. Este evident că familia, rețelele și organizațiile oferă, probabil, nivelul maxim de sprijin pe care-l pot acorda.

Surprinzător, în Spania aproape nimeni nu menționează că românii sunt de origine latină, fapt datorat cuceririi Daciei de către împăratul roman născut în Spania, Traian, în campaniile din anii 101–102 și 105–106. Este vorba de variabile și referenți pe care trebuie să îi luăm în considerare atunci când ne referim la „întoarcerea împăratului Traian”, în legătură cu sosirea imigranților români în Spania.

România este singura țară latină dintre așa-zisele țări din Est. Este numită „insula latină” între vecinii săi slavi. România este una din țările cele mai înrudite cu Spania și Italia (și, prin extensie, cu alte țări de limbă romanică, precum Portugalia și Franța), având aceleași rădăcini latine și multe alte lucruri în comun: limbi asemănătoare, tradiții, obiceiuri, proverbe etc. (González Blasco, Gutiérrez Resa, Mihăilă 2013: 50).

Această înrudire datează de peste 2 000 de ani, de la nașterea împăratului roman-spaniol Traian în provincia spaniolă Italică, lângă Sevilla, în a doua jumătate a primului secol d. Chr. (Basterra 2012). Împăratul Traian a cucerit teritoriile aparținând actualmente României (101–102, 105–106) și a colonizat vechea Dacie cu aproximativ 20 000 de soldați din legiunile formate în nordul Spaniei: Legiunea a 23-a Geminis, a 10-a Asturiana și a 7-a din Leon. Monumentul ridicat de Traian (în anul 109), care celebrează aceste fapte, se poate admira în localitatea Adamclisi, lângă Constanța (în provincia Dobrogea) și de asemenea chiar în Roma, pe Columna lui Traian (Constantinescu 1996: p. 122–163).

Actualmente, România, cu aproape 23 milioane de locuitori, încearcă să-și regăsească echilibrul interior, mai ales în ultimii douăzeci de ani. Putem deosebi în România faze diferite ale procesului migrator către Spania. În jurul anilor 1942–44, când al Doilea Război Mondial era pe sfârșite, instalarea comunismului în România și în celelalte țări estice (Kornai 1992) determină emigrarea multor studenți și savanți care mai târziu vor fi recunoscuți ca mari intelectuali ai Europei și Spaniei. Sunt cazurile, printre alții, ale lui Jorge (George) Uscătescu (renumit profesor

universitar la Madrid și Roma, filosof și politolog), Vintilă Horia (scriitor premiat de două ori cu Prix Goncourt și profesor universitar fondator al catedrei de literatură comparată a Universității Politehnice din Madrid) și Aurelio (Aurel) Răuță (prestigios profesor universitar al Facultății de Drept din Salamanca). Alții, precum Mircea Eliade, Eugen Ionescu sau Emil Cioran, se vor stabili în Franța.

În timpul epocii lui Ceaușescu (1965–1989) o mare parte dintre universitarii români vor emigra pe toate cele 5 continente, ca azilanți sau refugiați politici (Diminescu 2004).

După căderea Zidului Berlinului (1989) și execuția lui Nicolae Ceaușescu (25 decembrie 1989) apare posibilitatea plecării legale din țară, inițiindu-se emigrația masivă a românilor din ultimii douăzeci de ani (Gutiérrez 2005; Dobrescu 2001; Zamfir 2000). Părăsesc România din cauza șomajului, în căutare de câștiguri mai mari, pentru a asigura viitorul copiilor, pentru a-și face o carieră, pentru a o lua de la început, pentru a întemeia o familie sau a-și ajuta familia originară; de asemenea, din cauză că Spania era printre puținele țări care acordau vize turistice prin rețelele familiale sau de prieteni, în același timp în care intrarea în țări în care românii emigrau în mod tradițional, precum Germania sau Franța, era mai dificilă (Marcu 2011). Surprinde faptul că, după lovitura de stat care a pus capăt regimului comunist al lui Nicolae Ceaușescu, noul președinte ales al republicii, Ion Iliescu, îl va desemna premier pe Petre Roman, născut din mamă spaniolă. Odată cu plecarea masivă a românilor vor emigra și mare parte dintre cele două milioane de romi (români aparținând minorității etnice roma).

În ciuda speranțelor că democrația va îmbunătăți sistemul bunăstării, după 23 de ani de la moartea lui Nicolae Ceaușescu situația s-a înrăutățit și mii de persoane au manifestat în 2012 pe străzile a 42 de orașe și în fața ambasadelor românești din capitale precum Londra, Viena și Roma, cerând alegeri anticipate, după cum informează publicațiile „Gazeta Românească” (17–20 ianuarie 2012), „El País” (21 ianuarie 2012) și „The Economist” (17 ianuarie 2012). Alegerile generale din 9 decembrie 2012 au fost câștigate de o coaliție între socialiști și liberali, condusă de primul-ministru Victor Ponta.

Spania a ajuns să adăpostească 868 635 de români înscriși legal. Pe locul al doilea se situează marocanii, cu 787 013, și pe locul al treilea și al patrulea, cu 383 093 britanicii și cu 262 223 ecuadorienii. Spania e o țară cu un total de 47 059 788 locuitori, din care 41 539 400 sunt spanioli și 5 520 133 sunt străini (11,7% din totalul populației), ținând cont că în fiecare an până în 2011 au sosit aproape 30 000 de români în plus, ceea ce înseamnă o creștere de 3,5% (INE 2012). Totuși, după Eurostat (2012), rata șomajului în România a ajuns la 6,7%, în timp ce în Spania, după aceeași sursă, ajungea la 26% la sfârșitul lui noiembrie 2012.

Deși numărul românilor în Spania a scăzut cu 28 568 persoane, datele indicate în *Tabelele nr. 1* și *nr. 2* abia dacă s-au schimbat în realitate. Probabil

continuă să fie mai mulți bărbați decât femei, grupul principal de vârstă între 16–64 de ani se mărește; și scade, doar cu puțin, vârsta medie a imigranților români.

Tabelul nr. 1

Străini cu certificat de înregistrare sau permis de rezidență valabil în spania. regim comunitar

Naționalitate	Bărbați	%	Femei	%	Total
Români	488 697	53,5	424 708	46,4	913 405

Sursa: Elaborare proprie, bazată pe datele din Observatorul Permanent de Imigrare. Noiembrie 2012.

Tabelul nr. 2

Grupuri de vârstă. străini cu certificat de înregistrare sau permis de rezidență valabil în Spania. Regim comunitar

Naționalitate	Total	0–15 ani	%	16–64 ani	%	>65 ani	%	Vârsta medie
Români	913 405	98 732	10,81	808 557	88,52	6 116	0,67	32,8

Sursa: Elaborare proprie, bazată pe datele din Observatorul Permanent de Imigrare. Noiembrie 2012.

15

Considerăm ca românii care continuă să locuiască în Spania o fac pentru că este mai rentabil să muncească aici decât în România. În țara lor ar câștiga în medie 190 € pe lună, în timp ce aici, de exemplu în agricultură și în menajul domestic, pot câștiga aproape 1 000 €. În consecință, credem că veniturile le compensează costul vieții și al muncii în Spania, mai ales dacă împart locuința și hrana.

Ne permitem o scurtă referire la presă pentru a arăta câteva detalii despre care s-a vorbit în legătură cu România. În conformitate cu presa spaniolă („El País”, 9 decembrie 2012) „Rumania, no encaja en la UE” (*România nu se încadrează în UE*). Iar aceasta, pentru că, se afirmă, în România până și cei cu studii superioare, ca medicii, se gândesc să emigreze pentru că ajung să câștige între 330 euro, la cinci ani de experiență, și 800 de euro, în cazul unui specialist în chirurgie toracică, șef de secție cu 11 ani de experiență. De asemenea, „Gazeta Românească” (Italia) din 18 ianuarie 2013 semnalează că românii își cataloghează țara drept una a tuturor posibilităților, deoarece în domeniul sanitar există 500 000 de cazuri de bolnavi de cancer (40% dintre morțile premature) și în fiecare an apar 2 000 cazuri noi, probabil din cauza stresului, a sărăciei lucii, a alimentației nesănătoase, a incertitudinii sau a nivelului scăzut de trai. După aceeași sursă, nici măcar cluburile de fotbal nu supraviețuiesc, pentru că abia își pot acoperi cheltuielile. Din cele 18 echipe ale primei divizii, Rapid București și Universitatea Cluj și-au declarat deja falimentul, iar altele au inițiat aceeași procedură.

Situația pe ansamblul populației românești este dificilă pentru că, după datele Institutului Național de Statistică al României (trimestrul 3, 2012), veniturile medii pe familie sunt de 2 457 lei (550€) și de 856 lei (190€) pe persoană, din care 72,1% sunt destinate produselor alimentare, non-alimentare și serviciilor, venituri cu care trebuie să se achite alte cheltuieli, pe care serviciile sociale publice nu le acoperă suficient (Del Pino, Rubio: 310–334).

Obiectivul acestui articol este acela de a explica de ce au venit emigranții români în Spania, cum trăiesc în țara noastră, precum și procesul de integrare flexibilă pe care l-au inițiat. Cercetarea noastră se bazează pe studiul „Investigații asupra integrării persoanelor imigrante în Spania anulul 2013” (Gonzalez Blasco, Gutiérrez Resa, Mihăilă (2013): *Claves de la integración de las personas inmigrantes en España*, S.M., Madrid).

Cercetarea citată și *Tabelele nr. 2 și nr. 3* arată că, în rândul imigranților români, femeile sunt mai numeroase decât bărbații și se situează în principal în grupa de vârstă 25–49 de ani. În studiu s-au contabilizat ca români și cetățenii moldoveni sau născuți în Republica Moldova, care vorbesc limba română. Republica Moldova este un mic stat de 4,4 milioane locuitori, în majoritate de etnie moldovenească românofonă, un stat fără religie oficială dar identificat cu cea ortodoxă (Nistor 1991; Arnăutu 1996; Crihan 1995; Ciobanu 2001; Moraru 1991; Harea 1995; Boldur 2000; Boldur 1992; Cașun, Pade, Șarov 2009).

Tabelul nr. 3

Gen. Studiul „claves de la integración de las personas inmigrantes en España 2013”

	Sexul		Total
	Bărbați	Femei	
Imigranți români în Spania	270	263	533

Sursa: Elaborare proprie bazată pe ancheta realizată de Fundația Santamaría și Observatorul Valencian de Imigrare (SM/OVIM).

Tabelul nr. 4

Grupuri de vârstă. Studiul „claves de la integración de las personas inmigrantes en España 2013”

	Grupuri de vârstă			Total
	18–24	25–49	50–65	
Imigranți români în Spania	110	367	56	533

Sursa: Elaborare proprie, bazată pe ancheta SM/OVIM.

Adăugăm câteva date la cele deja prezentate în tabele: majoritatea subiecților au absolvit studii primare și secundare și lucrează în sectorul privat, în posturi temporare sau permanente; locuiesc în Spania în mod legal, cu permis de rezidență comunitară și sunt căsătoriți. După profilul politic și religios sunt de centru-dreapta și ortodocși.

2. ROMÂNII VIN ÎN CĂUTARE DE LOCURI DE MUNCĂ

Primul și al doilea dintre cele mai importante motive pentru care și-au părăsit țara natală și au venit în Spania îl reprezintă posibilitatea de a munci aici și de a duce o viață demnă în țara noastră, așa după cum arată *Tabelul nr. 5*. Este punctul inițial, începutul aventurii, proiectul unei vieți noi într-o țară străină, pentru mii de români. Așa după cum deja am văzut, persoanele imigrante au venit cu obiective clar stabilite, întocmai precum au făcut diverse grupuri etnice în Statele Unite (Thomas, Znanieck 2006), de exemplu acei polonezi, lituanieni etc. care s-au stabilit la Chicago la sfârșitul secolului al XIX-lea și pe care îi descrie magistral Upton Sinclair în romanul său *Jungla*: „Este o imprudență aproape tragică, dar atât de frumoasă. Puțin câte puțin, acești oameni sărmani și-au abandonat tradițiile țării lor, dar sunt atașați de aceasta din tot sufletul; nu renunță în ruptul capului la petrecerea de nuntă. A face asta ar însemna nu numai să fie înfrânți, ci și, în plus, să-și recunoască înfrângerea, iar diferența dintre aceste două lucruri reprezintă forța care ține lumea în mișcare” (Sinclair 2012: p. 20).

Este vorba de persoane care trec prin multe dificultăți, dar care, așa cum ei înșiși spun, „suferă în tăcere”, pentru că nu le pasă, pentru că au o compensație, pentru că au posibilități de a-și construi o viață nouă. De asemenea, există persoane care vin în Spania pentru că au legături de familie sau de prietenie cu rezidenți deja existenți în Spania. În acest fel se precizează modul în care ONU definește imigrantul internațional, ca fiind acea persoană care trăiește într-o țară diferită de cea natală timp de cel puțin un an, fără posibilități economice și căutând în țara de adopție un trai mai bun decât cel din țara de origine.

Tabelul nr. 5

Principalul motiv pentru care v-ați părăsit țara de origine și ați venit în Spania pentru a trăi sau munci ca imigranți în Spania

	Numărul respondenților	%
Sărăcie și dificultăți în a trăi o viață demnă în țara mea	766	32,6
Posibilitatea de a munci aici	901	38,3
Existența în Spania a economiei subterane	33	1,4
Legile și politica spaniolă de emigrație	37	1,6
Relațiile de familie și prietenie cu persoane deja rezidente în Spania	286	12,2
Pentru a avea aceeași calitate a vieții ca spaniolii sau europenii	207	8,8
Situația politică din țara mea de origine	57	2,4
Alt motiv	43	1,8
NS/NR	19	0,8
Total	2 349	100

Sursa: Elaborare proprie, bazată pe ancheta SM/OVI.
(NS/NR = nu știe/nu răspunde)

În cazul persoanelor imigrante române, cele două motive menționate pentru a-și părăsi țara natală și a veni în Spania, pentru a munci sau trăi, sunt de asemenea posibilitatea de a munci aici, precum și sărăcia și dificultatea de a duce o viață demnă în țara de origine. În general, „Oamenii pleacă pentru a nu se mai întoarce, sau pentru a se întoarce numai în vizită, cu toate că obiectivul final îl reprezintă o investiție în țara natală sau construcția unei case acolo. Viața, copiii, garanția unei bătrâneți protejate medical și social se află în țara de adopție și acest fapt este hotărâtor nu numai pentru imigranții cei mai disperați, ci și pentru noua emigrație a claselor mijlocii ale țărilor sărace” (Nair 2010: p. 248).

Așa că românii ajung, în cele două cazuri menționate, la 39% și depășesc procentajele menționate în *Tabelul nr. 5*. Aceasta înseamnă, în plus, că, pe ansamblul imigranților în Spania, se stabilește o strânsă corelație între a avea un loc de muncă și a duce o viață demnă, după cum vom detalia în continuare.

Deoarece vorbim de românii care trăiesc în Spania în medie de 6–10 ani, este interesant de stabilit în ce măsură și-au împlinit sau nu expectativele personale. În cazul românilor acestea s-au împlinit „suficient” (44%) sau „aproape complet” (5%), restul opțiunilor fiind, în medie, foarte puțin sau deloc/aproape deloc. În schimb, pe ansamblul emigranților din Spania intervievați, 38% dintre ei și-au împlinit așteptările „suficient” față de cei 44% de români menționați. În ceea ce privește aspecte concrete precum munca/studiile, viața familială, situația economică și relațiile cu cei din jur, românii prezintă procentul cel mai mare în ceea ce privește situația economică, cu 52% de foarte/suficient satisfăcuți. Pe baza acestor ultime rezultate, se poate spune că în cazul imigranților români împlinirea așteptărilor referitoare la situația economică are o semnificație specială, și aceasta deoarece în această privință ei ajung la procentajul cel mai ridicat, în comparație cu restul imigranților celor mai numeroși din Spania. În bună măsură, așteptările lor s-au împlinit, iar ei sunt mai satisfăcuți decât oricare alții în ceea ce privește situația economică.

54% dintre ei posedă permis de rezidență comunitară, în timp ce media pe ansamblul imigranților intervievați se situează la 16 % conform *Tabelului nr. 6*. Această diferență procentuală atât de marcată este explicabilă, dacă ținem cont de faptul că dintre imigranții cei mai numeroși din Spania (români, marocani, ecuatorieni, columbieni, bolivieni și africani subsaharieni), românii sunt singurii care fac parte din Uniunea Europeană și, în consecință, dispun de permisul de rezidență comunitar. Un procent de 28 % lucrează în firme private, în posturi temporare, față de 27,3%, procentul la care ajunge ansamblul persoanelor imigrante în Spania, chestionate.

Tabelul nr. 6

Principalele caracteristici definitorii pentru români în ansamblul imigranților din Spania

Caracteristici definitorii	Români %	Total imigranți %
Posibilitatea de a găsi un loc de muncă aici	39 %	38,3 %
Sărăcie și dificultatea de a trăi o viață demnă în țara mea	39 %	32,6 %
Împlinirea așteptărilor (suficient)	44 %	38,0 %
Satisfacție față de situația economică (mult/suficient)	52%	44 %
Satisfacție în viața familială (mult/suficient)	84 %	80 %
Relația cu cei din jur (mult/suficient)	88 %	88 %
Muncă/studii (mult/suficient)	69 %	63 %
Cu permis de rezidență comunitară	54 %	16 %
Lucrează în sector privat	28 %	27,3 %

Sursa: Elaborare proprie, bazată pe ancheta SM/OVIM.

Datele prezentate până acum, reflectate în *Tabelul nr. 6*, ne oferă deja câteva piste pentru profilul imigranților români în Spania. Dorim să subliniem că în toate caracteristicile prezentate românii depășesc sau egalează procentele obținute de ansamblul imigranților intervievați.

Este evident că posibilitatea obținerii unui loc de muncă joacă un rol central în obiectivele imigranților și cu atât mai mult pentru români. Totuși, diferența procentuală este majoră, atunci când este vorba de al doilea motiv pentru care și-au părăsit țara. În cazul românilor, am arătat deja mai sus câteva circumstanțe generale ale națiunii române care ar putea explica emigrarea, în principal în Spania și Italia. Cu toate acestea, se pare că românii nu au intenția de a se stabili definitiv în Spania în aceeași măsură ca alți emigranți, marocani sau columbieni. Totuși, în acest moment sunt mai mulți cei care doresc să rămână decât cei care, după un anumit timp de ședere aici și după ce au economisit bani, doresc să se întoarcă în România. Condițiile sociale și de muncă se schimbă relativ rapid, atât în Spania cât și în țările lor de origine, și ar putea produce schimbări adaptative în intențiile și obiectivele lor (Manea 2012; Müller 2009; Müller 2010; Ilis 2010; Cărtărescu 2012).

Deoarece expectativele personale legate de venirea în Spania s-au împlinit suficient, credem că românii vor continua să rămână în Spania, deoarece există un bilanț pozitiv pentru cei care rămân, față de cei care se întorc în România sau pleacă în alte țări. Am văzut la început că românii au continuat să sosească până în 2011, deși numărul lor a scăzut în 2012. Îi atrage împlinirea așteptărilor: 44% se declară satisfăcuți, pe locul al doilea după columbieni, care declară în proporție de 55% că așteptările în privința locului de muncă și a vieții demne le-au fost satisfăcute. În măsură mai mică, 38% dintre români declară că obiectivele le-au fost satisfăcute în medie. Cu alte cuvinte, imigranții români în Spania și-au satisfăcut obiectivele într-o măsură rezonabilă și acest lucru acționează ca un element de atracție colectivă.

Subliniem încă o dată satisfacția românilor în legătură cu situația economică pe care și-au creat-o în țara noastră. Și în alte aspecte, cum ar fi munca/studiile, viața familială și relațiile cu cei din jur, procentajul de persoane satisfăcute este ridicat și îl depășește pe cel al ansamblului imigranților din țara noastră. Se poate spune, deci, că pentru români viața în Spania este acceptabilă, dacă luăm în considerare aprecierile celor intervievați asupra circumstanțelor și situațiilor menționate. Menționăm și faptul că, deși situația economică este importantă, aceasta se dezvoltă într-un context socio-familial care trebuie luat în considerație. Exact din acest motiv românii se alătură ansamblului de imigranți care se declară satisfăcuți, mai ales din punctul de vedere al vieții de familie. Așadar, imigranții români sunt în mod evident satisfăcuți de viața lor familială în țara noastră. Viața familială înseamnă, în mod prioritar, situația sanitară și educațională a copiilor, relațiile sociale și de muncă, locuința și asigurările sociale. În acest sens, deoarece majoritatea imigranților trăiesc cu soțul/soția sau cu partenerul/partenera (88,2%) și împreună cu copiii (69%), foarte probabil ei vor avea copii născuți în Spania, având în vedere faptul că majoritatea imigranților intervievați au între 25 și 49 de ani. În consecință, satisfacția imigranților români pe plan familial are o importanță majoră.

În plus față de relațiile familiale și sentimentale, relațiile cu cei din jur, în viața cotidiană, cu vecinii și cu colegii de muncă constituie ansamblul principalelor relații față de care există cel mai înalt nivel de satisfacție în ansamblul imigranților din Spania (88%). Românii, așa după cum se vede în *Tabelul nr. 6*, egalează procentajul și de aceea se simt mult/suficient de satisfăcuți în relațiile lor cu cei din jur.

Satisfacția în ceea ce privește munca/studiile se situează la 63% (mult/suficient) în ansamblul imigranților din Spania intervievați și la 69% în rândul românilor. E o satisfacție legată de muncă, dar și de studiile pe care le fac în țara noastră.

Cel mai notabil fapt este că românii lucrează în Spania cu permis de rezidență comunitară (54%), în timp ce ansamblul imigranților din țara noastră posedă permis de rezidență cu permis de muncă permanent (31%) și permis de rezidență cu permis de muncă temporar (25%).

Românii lucrează mai ales în mediul privat pe posturi temporare (28%) și în mai mică măsură pe posturi permanente (23%), în timp ce 23% sunt în șomaj, deși anterior au avut un loc de muncă, ceea ce reprezintă al doilea procentaj cel mai scăzut în rândul imigranților celor mai numeroși din Spania, care au fost intervievați.

Având în vedere datele prezentate în *Tabelul nr. 6*, credem că este rezonabilă satisfacția pe care o declară imigranții români în legătură cu viața și condițiile de viață din Spania. Cunoaștem situația din patria lor, motivele principale pentru care au venit și dorim să cunoaștem viața pe care o duc în Spania, printre autohtoni și persoane de alte naționalități. Numai detaliind anumite dificultăți pe care le întâmpină în viața cotidiană putem realiza efortul depus, pentru a le depăși, de persoanele imigrante române care trăiesc în țara noastră.

3. VIAȚA ROMÂNILOR ÎN SPANIA

Am văzut că românii se declară destul de satisfăcuți de viața pe care o duc în Spania. În continuare, ne interesează să detaliam această situație, pentru a vedea luminile și umbrele, aspectele pozitive și cele negative care pot arunca o lumină în plus asupra conviețuirii românilor cu autohtonii și cu alți imigranți din Spania.

Se observă că românii locuiesc mai ales în locuințe de închiriat, trei procente peste media totalului imigranților, și doar 14% plătesc ipotecă pentru o locuință proprie (împrumut la bancă). Probabil că faptul se explică astfel: condițiile lor economice în Spania, ca și tradiția românească de a poseda o locuință proprie, precum și aceea de a trimite bani familiei, reprezintă factori foarte importanți care pot fi luați în considerare pentru a explica aceste procente. În timpul dictaturii comuniste a lui Ceaușescu (1965–1989) românii au locuit în locuințe de stat, deși, începând cu anul 1975, li s-a permis cumpărarea locuințelor familiale la prețuri accesibile, deși în condiții foarte restrictive. În momentul de față, în majoritatea orașelor românești se pot vedea cartiere întinse de blocuri cu aspect uniform construite în timpul lui Ceaușescu, alături de cartiere cu edificii moderne construite mai târziu, în alte zone ale orașelor. Începând din anii '90 ai secolului trecut, condițiile economice dificile au influențat cumpărarea locuințelor de către români, situație ușurată în parte de sumele trimise acasă de mai mult de două milioane de emigranți.

Tabelul nr. 7

Cum trăiesc românii în Spania

Caracteristici importante ale vieții românilor în Spania	Români %	Total imigranți %
Trăiesc în casă de închiriat	80 %	77 %
Trăiesc în casă proprie, plătind ipotecă	14 %	16 %
Au intenția de a rămâne	49 %	57 %
Sunt stabiliți temporar	36 %	31 %
Consideră că aportul lor este pozitiv, mai ales cel cultural	81 %	84 %
Își mențin obiceiurile care nu contravin legilor spaniole	67 %	64,4 %
Își mențin tradițiile civile, în măsura posibilului	57 %	50,01 %
Își mențin tradițiile religioase, în măsura posibilului	42 %	41,9 %
Își mențin limba, în măsura posibilului	56 %	50 %
Urmăresc televiziunile	96 %	92,6 %
Se întâlnesc cu prietenii	92 %	89,4 %
Ascultă muzică	91 %	88,9 %
Ascultă radio	83 %	84 %
Merg în baruri	86 %	82,1 %
Își cheltuie banii în casă/cu familia	85 %	83,4 %

Sursa: Elaborare proprie, bazată pe ancheta SM/OVIM.

Aproape 50% dintre românii din Spania și-au manifestat intenția de a rămâne, cu opt procente mai puțin decât ansamblul imigranților din Spania. În schimb, cu cinci procente mai mult decât totalul imigranților (36%), românii din Spania și-au manifestat intenția de a rămâne aici un timp determinat, pentru ca apoi să se întoarcă în România, dacă ținem cont că 45% dintre ei au între 6 și 10 ani de ședere în Spania și 34% între 1 și 5 ani. Că rămân sau nu, în timpul cât trăiesc și muncesc în Spania ei consideră că principalul lor aport este cel cultural și în mai mică măsură cel economic (74%) și demografic (71%) (Moreno: 2010). Aportul lor pozitiv, îndeosebi în plan cultural, privește limba și obiceiurile, atât timp cât acestea nu contravin legilor spaniole. În cazul imigranților români, ei fiind proveniți dintr-o țară membră a Uniunii Europene, deci de cultură europeană, nu există niciun conflict între tradițiile lor și cele spaniole. Tradițiile civile și religioase le mențin în măsura posibilului, mai ales în domeniul vieții private. E vorba de tradiții precum „Mărțișorul”, din prima zi de martie, reprezentând bucuria sosirii primăverii și a ieșirii din iarnă, precum și alte sărbători religioase ortodoxe, menținute și adaptate calendarului de muncă al țării noastre. Crăciunul este sărbătorit, ca și în Spania, pe 25 decembrie, dar Paștele ortodox se celebrează cu una până la trei săptămâni mai târziu decât cel catolic, iar Sf. Nicolae este sărbătorit pe 6 decembrie, ocazie cu care se fac cadouri, mai ales celor mici. O sărbătoare analogă celei spaniole a Regilor Magi este pe 6 ianuarie, când românii sărbătoresc „Boboteaza” sau „Botezul Domnului”. În ceea ce privește păstrarea limbii române, credem că faptul este unul mai complicat, deoarece ea se utilizează în casă, în familie și printre prieteni, dar e foarte puțin cunoscută de către spanioli, în ciuda originii comune.

Amintim aici că românii au o tradiție interesantă în prima zi de martie, numită „Mărțișor”. Numele este un diminutiv al cuvântului „Martie”, și are aceeași etimologie ca în spaniolă, provenind de la cuvântul latin „Mars”, adică „Marte”, zeul roman, simbol al renașterii, al câmpurilor verzi, al turmelor de oi și al dragostei. Ziua lui Marte se celebrează în prima zi a primăverii, după obiceiul tracilor și mai târziu al dacilor și al românilor de astăzi. În ziua de azi, amuleta „mărțișor” este prezentă în toate regiunile României; aceeași tradiție se întâlnește în Macedonia, Albania, Bulgaria și Republica Moldova. În România ea simbolizează sosirea primăverii și a bucuriei. Faptul de a dăruii figurine este un simbol al dragostei, prieteniei, amicitiei, respectului și aprecierii. Se pot cumpăra șnurulețe de mătase roșie și albă, răsucite în formă de nod, de care sunt legate mici obiecte roșii și albe reprezentând flori, potcoave, frunze, cărăbuși, diverse animale, mici sori sau steluțe și multe alte forme pe care femeile și fetele le poartă la rever timp de 9 zile începând din prima zi de martie. Bărbații trebuie să ofere femeilor și fetelor flori de primăvară, anume ghiocci, împreună cu un plic de care este agățată figurina. Este forma modernă de a face daruri persoanelor iubite.

Comportamentul imigranților români în Spania abia dacă se deosebește de cel al spaniolilor, deoarece în timpul liber ei urmăresc emisiunile televizate și se

întâlnesc cu prietenii, ascultă muzică, radio și merg în baruri (Todorov: p. 101). Totuși, judecând după cum își cheltuiesc banii, locul preferat de investiție și cheltuială este căminul propriu.

În acest paragraf am detaliat cu precădere condițiile cotidiene de viață ale imigranților români în țara noastră. Rezultatele seamănă cu cele obținute în cazul ansamblului celor intervievați, cu diferența că românii nu au intenția de a rămâne definitiv în Spania, în aceeași proporție cu ceilalți imigranți, și că încearcă să-și mențină limba și tradițiile civile în măsura posibilităților.

4. INTEGRAREA FLEXIBILĂ A PERSOANELOR IMIGRANTE ROMÂNE ÎN SPANIA

Conceptul de integrare poate suscita critici rezonabile, deoarece, când se vorbește de integrare, în mod tradițional se înțelege asimilarea totală în cultura autohtonă. Totuși, ceea ce exprimă persoanele imigrante interievate este că integrarea străinilor trebuie să fie un obiectiv al tuturor celor care conviețuiesc împreună în aceeași societate (Naïr 2010: p. 248; Pérez-Díaz 2011; Mullor 2011; Todorov 2008; Žižek 2011: p. 29; Najat el Hachmi 2008; Bauman 2005: p. 37).

În acest paragraf, discutând integrarea flexibilă a imigranților români în Spania, plecăm de la ideea care asociază imigrarea cu non-integrarea, situație în care se poate distinge între o integrare sistematică și o integrare socială care are de a face cu normele și valorile societății și la care, mai ales, ne referim, indicând câteva idei-cheie (Habermas 1987). Cu siguranță, ideea asocierii imigrare-non-integrare s-a produs deoarece se considera că prezența imigranților era ceva complementar, chiar marginal.

Nu este ușor să vorbim de integrare în condițiile fricii de imigranți; de aceea s-a sugerat că aceștia sunt „oaspeți care trebuie să se adapteze la valorile culturale ale societății-gazdă – conform dictonului „E țara noastră; sau o iubiți sau plecați”, după cum arată Slavoj Žižek (Alemán; Mustapha *et al.* 2009: p. 12). Probabil că în realitate reaua înțelegere, necunoașterea datelor culturale ale acestei noi populații se datorează ignoranței sau deformării valorii celuilalt.

Dintre cei care trăiesc în aceeași societate, se pare că imigranții așteaptă să audă expresii similare, să perceapă sentimente asemănătoare, obiceiuri comparabile, așa-zise coincidențe cu „obiceiurile inimii”, obiceiuri din care decurge o „anumită comoditate”, pentru a se ști animați de aceleași sentimente ca ale celor din jur, de acele ritualuri folosite pentru a exprima sentimentele. Problema este dacă progresăm prin mijloacele noastre proprii, prin obiceiurile dobândite ale inimii sau, dimpotrivă, prin meritele specialiștilor, ale profesioniștilor, inclusiv ale politicienilor. Obiceiurile inimii reprezintă acel complex de acțiuni care ne fac să căutăm întotdeauna, sau aproape întotdeauna, aceleași lucruri, în majoritatea ocaziilor: dragostea, prietenia, fericirea, siguranța, bunăstarea. Ca și cum rațiunile inimii ar fi mai puternice: o „intelligență a inimii” înseamnă, simultan, cunoaștere și dragoste prin intermediul fanteziei (Hillman 2001: p. 21). Trebuie spus că este

necesar să punem inimă în lucruri, forță, pasiune, interes. La baza a ceea ce spunem se poate recunoaște ideea augustiniană a sentimentului ca reprezentând adevărata gândire a inimii. Astfel se explică crezul din *Confesiuni*, unde dragostea personală primează în ierarhia valorică a Sf. Augustin, după cum ne amintește și Hannah Arendt (Arendt 2001: p. 32). Cei care nu au obiceiuri ale inimii sunt niște pasageri prin viață, fără direcție sau destin. Este posibil ca imigranții să creadă că pot recupera o anumită liniște printre cei care trăiesc în aceeași societate, fără multă presiune, avansând pe calea integrării de care tocmai am vorbit, deoarece cred că pot întâlni o comunitate de afinități, de sentimente.

Că integrarea imigranților este o sarcină a tuturor celor care trăim în aceeași societate nu are nimic de a face cu una din caracteristicile actuale ale modernității, anume preocuparea exclusivă a fiecăruia numai față de propriile interese și pasiuni. Totuși, o mare majoritate a persoanelor imigrante înțelege că integrarea trebuie să se producă și să aibă loc în propria societate în care conviețuim, prin participare și nelăsând timpul să agraveze problemele, de parcă temporizarea ar fi calea pe care acestea se soluționează. Ar mai fi vorba, după rezultate, să putem paria pe o societate care să facă posibil accesul la o formare/un training de calitate, care să faciliteze dezvoltarea calităților noastre, a potențialului nostru de inteligență, de libertate echilibrată, de a ști să ascultăm în conversații și dezbateri, de a ne pune în locul celuilalt și în plus de a fi capabili să urmărim ceea ce este valoros și să ne autocontrolăm; să urmărim deci obiceiurile inimii.

În anul 2011 exista o opinie optimistă asupra integrării imigranților, mai ales când era vorba despre așa-numita „a doua generație”, deci de copiii imigranților născuți în țara de destinație/adoptiune. Majoritatea relativă a celor intervievați în toate țările unde s-a realizat ancheta, cu excepția Regatului Unit al Marii Britanii, credeau că persoanele imigrante se integraseră „bine” sau „foarte bine”, cel mai mare procent întâlnindu-se în Italia (59%) și Spania (62%). Media integrării în Europa era de 52% și în Statele Unite de 56%. (Fundación BBVA 2011). Evident că, așa cum se vede din *Tabelul nr. 8*, românii și ansamblul persoanelor imigrante din Spania cred că integrarea străinilor trebuie să fie un obiectiv/o sarcină al/a tuturor celor care conviețuiesc în aceeași societate.

Tabelul nr. 8

Indici ai integrării flexibile a românilor în Spania

	Români %	Total imigranți %
Integrarea străinilor trebuie să fie un obiectiv al tuturor celor care conviețuiesc în aceeași societate	74%	78%
Cine credeți că au cele mai mari dificultăți în a se integra în Spania?	magrebiienii (43%)	magrebiienii (37%)
Șomajul ca principal obstacol în calea integrării	74%	75%
Al doilea și al treilea obstacol în calea integrării în Spania este:		
<i>a.</i> limba spaniolă	82%	67%
<i>b.</i> limba regiunii autonome	69%	65%

Tabelul nr. 8 (continuare)

Pentru Dvs. personal, care este principalul obstacol pe care îl aveți/l-ați avut în calea integrării în Spania?		
<i>a.</i> limba spaniolă	70%	43%
<i>b.</i> limba regiunii autonome	57%	45%
Vă simțiți		
<i>a.</i> mai mult român decât spaniol?	63%	58,0%
<i>b.</i> la fel de român ca și spaniol?	27%	32,0%
Pe cine îi considerați ca ai voștri?		
<i>a.</i> pe oricine, indiferent de unde este	39,9%	39%
<i>b.</i> pe străini (de orice naționalitate ar fi)	34,0%	35%
Mențineți relații cu persoane:		
<i>a.</i> în principal din țara dvs?	40%	33,6%
<i>b.</i> din țara Dvs. și cu spaniolii în aceeași măsură?	37%	40,4%
În viața cotidiană relaționați cu spanioli:		
<i>a.</i> zilnic sau aproape zilnic	84%	85,2%
<i>b.</i> cel puțin o dată pe săptămână	11%	10,6%
Participați ca membru al unui grup sau asociație cu caracter:		
<i>a.</i> sportiv	6,7%	10,5%
<i>b.</i> religios	6,2%	8,9%
<i>c.</i> social	6,9	8,3
<i>d.</i> educativ	5	8

Sursa: Elaborare proprie, bazată pe ancheta SM/OVIM.

Considerăm că procentajul ridicat al românilor și al ansamblului de imigranți intervievați arată dorința de a exista un nivel înalt de conștientă mutuală, de acceptare a străinului ca o prezență valoroasă în mediul propriu, ceea ce în alți termeni se numește „socialitate” (Sennet 2012: p. 62–63), noțiune creată de Simmel, care, prin concepția sa subiectivă și tolerantă, credea că sosirea și prezența unui străin îi pot determina pe ceilalți să-și asume, în mod conștient, valori considerate de la sine înțelese.

Trebuie amintit faptul că marea majoritate a persoanelor imigrante române consideră ca aportul lor este pozitiv, mai ales în domeniul cultural, ele nefiind prezente în țara noastră exclusiv pentru a primi beneficii. Apoi, în ceea ce privește românii, nu încapă îndoială că ei sunt în țara noastră beneficiari, pentru că lucrează, dar în același timp constituie o prezență cu valoare proprie. Românii fiind grupul cel mai numeros de persoane imigrante din Spania, ei nu ar ridica probleme de integrare dacă nu ne referim la minoritatea de etnie rroma. Cele mai mari dificultăți de integrare le au imigranții musulmani, judecând după răspunsurile obținute printre toți imigranții intervievați, inclusiv printre români. După cum se vede în *Tabelul nr. 8*, este vorba de imigranți originari din Magreb (Maroc, Tunisia și Algeria); putem adăuga că pe locul doi se situează subsaharienii și pe locul trei chinezii.

Majoritatea persoanelor imigrante române, ca și ansamblul imigranților din Spania, „Dincolo de consensul pe care îl evocă noțiunea, prezintă diferențe și inegalități semnificative, care merg de la a considera integrarea ca o consecință a unei vieți demne, a echivalării formale a imigranților și descendenților lor cu autohtonii, a accesului la servicii sociale, până la adoptarea sau adaptarea la cultura societății de recepție” (Santamaría 2002; p. 132–140). Mai mult, integrarea persoanelor imigrante înseamnă dezvoltarea unui proces care combină obligații și drepturi, dar în care imigranții își păstrează identitatea (specificul lor).

În conformitate cu datele SM/OVIM, majoritatea persoanelor imigrante care trăiesc în Spania în mod stabil și regulat consideră că ar trebui să beneficieze de dreptul de a trăi cu familia, de a avea o subvenție în cazul cotizării la Asigurarea Socială, de a vota în alegerile municipale și de a obține cetățenia (naționalitatea) spaniolă. Acestea reprezintă patru drepturi în plus față de celelalte, care ar trebui să contribuie la integrarea persoanelor imigrante în Spania și spre care imigranții români aspiră, ajungând să depășească 80% pe ansamblul persoanelor imigrante, în cele patru cazuri citate.

Luând în considerare faptul că persoanele imigrante române au venit pentru a munci și a duce o viață mai demnă decât în țara lor, nu este de mirare că șomajul, lipsa locurilor de muncă și criza economică constituie principalele obstacole în calea integrării lor în Spania. Gastronomica (obiceiurile alimentare), în schimb, ocupă ultimul loc.

Se poate observa că, pentru români, în conformitate cu *Tabelul nr. 8*, procentajul care indică șomajul ca principal obstacol în calea integrării (74%) este cu un punct mai mic decât media ansamblului imigranților (75%). Este evident că șomajul este cel mai preocupant fenomen în ziua de astăzi, constituind un mare obstacol în calea integrării, munca fiind principalul mijloc de a oferi o viață demnă în țara noastră. Privitor la situația românilor legată de muncă, între persoanele imigrante intervievate, românii care se află în șomaj sunt în proporție de 23% (26% pe ansamblul imigranților); ei nu lucrează acum (sunt șomeri), dar au lucrat înainte în Spania, iar cei care nu lucrează acum și nu au lucrat nici înainte reprezintă 3% (3,7% pe ansamblul imigranților). Asta înseamnă că 26% dintre persoanele imigrante române sunt în șomaj, în timp ce pentru alte colective de imigranți procentul ajunge la și depășește 43%. În schimb, românii lucrează în firme private: 28% pe posturi temporare (27,3% pe ansamblul imigranților) și 23% pe posturi fixe (21,1% pe ansamblul imigranților), iar 6% lucrează pe cont propriu (5,6% din ansamblul imigranților). În lumina acestor detalii, credem că românii duc, deși cu dificultate, o viață de integrare în câmpul muncii, care se poate îmbunătăți notabil.

Al doilea și al treilea obstacol sunt legate de limba spaniolă și de limba comunității autonome. În cazul care ne preocupă, românii prezintă procentajul cel mai ridicat, 82% (față de 67% pe ansamblul imigranților), care declară că limba castiliană este un obstacol, al doilea ca importanță, în calea integrării. În schimb, limba comunităților autonome reprezintă un obstacol pentru 69% dintre români

(65% din ansamblul imigranților), în acest sens detașându-se subsaharienii, cu un procent de 78%, care declară că au dificultăți de integrare din cauza limbii comunităților autonome. Totuși, procentul urcă, atunci când românii răspund că limba spaniolă sau a comunităților autonome reprezintă un obstacol. În acest al doilea caz, în care românii indică spaniola ca al doilea cel mai important obstacol, procentajul atinge 70%, în timp ce pe ansamblul imigranților el este de 43%, iar când vine vorba de limba comunităților autonome, aceasta reprezintă al treilea cel mai important obstacol pentru 57% dintre români, procentajul mediu pe ansamblul imigranților fiind de 45%.

În mod curios, sentimentul tipic al autohtonilor că românii învață spaniola/castiliana cu ușurință nu pare să se confirme, deoarece ei au dificultăți mai mari cu spaniola decât cu catalana sau valenciana, judecând după răspunsurile obținute. De fapt, românii au mai multe probleme cu limbile țării noastre decât ceilalți imigranți.

Faptul că integrarea are sau poate avea o latură sentimentală, că este o chestiune de sentimente, de obiceiuri ale inimii, nu ni se pare surprinzător și deja l-am afirmat. Credem că, probabil, numărul de ani petrecuți în Spania și pregătirea intelectuală a protagoniștilor integrării au o pondere specială în acest proces complex de integrare și de edificare a unui sentiment propriu. O persoană de origine română, cu dublă naționalitate și cu mai mult de 25 de ani de ședere în Spania, declara într-un interviu, în anul 1989, pentru revista „Telva”: „am venit în Spania pentru că dintotdeauna m-am simțit atrasă de cultura sa. Unchiul meu matern avea o bibliotecă foarte bună de literatură europeană și acolo i-am cunoscut pe Lorca, Cervantes, pe clasici și, de asemenea, muzica spaniolă. În plus, Spania se afla în primii săi ani de democrație, așa că m-am mobilizat...” În cazul ansamblului imigranților intervievați în Spania, ei răspund că se simt „mai mult (naționalitatea lor de proveniență) decât spaniol”, 58% și „tot atât de (idem) cât spaniol”, 32%, în timp ce în rândul românilor procentele sunt de 63%, „mai mult român decât spaniol” și 27%, „la fel de român ca și spaniol”.

Un alt subiect, legat de sentimente, este de a ști pe cine îi consideră imigranții „ai lor”. În acest sens, ansamblul imigranților a răspuns în proporție de 39,9% că „pe oricine, indiferent de unde ar fi”, și 34% „pe străini (de orice naționalitate ar fi)”. În plus, integrarea nu se poate produce împotriva voinței proprii și înșiși imigranții trebuie să aleagă modul în care o fac (Todd 1996). În cazul imigranților români, procentajele diferă foarte puțin, deoarece 39% îi consideră ca pe „ai săi” pe „toți, indiferent de proveniență” și 35% pe „străini (de orice naționalitate ar fi)”.

Dacă interpretăm rezultatele ca un avans pe calea integrării, considerăm că ele sunt pozitive, pentru că depășesc diferențele și se referă la orice persoană, indiferent de unde ar fi, precum și la orice străin, indiferent de naționalitatea sa.

Mai lipsește să verificăm dacă, în plus față de categoriile considerate de ei ca fiind „ale lor”, relațiile lor cu cei din jur confirmă sau nu această viziune. Integrarea pare să includă deopotrivă conviețuirea cu persoanele spaniole și cu cele

din țara lor de origine, aceste două posibilități prezentând cele mai ridicate procente între persoanele imigrante intervievate. Astfel, putem afirma că o bună conviețuire favorizează integrarea, nu numai a imigranților în Spania, ci și a imigranților între autohtoni. Am văzut deja că, dintre imigranții intervievați, 64,4% doresc să-și mențină obiceiurile atât timp cât acestea nu intră în conflict cu legile spaniole. Și, alături de acest răspuns atât de semnificativ prin prudență, un procent de 13,5% indică faptul că imigranții se arată dispuși să-și asume și să practice valorile majoritare ale societății spaniole. În acest caz putem să recunoaștem raționalitatea și flexibilitatea persoanelor imigrante sosite în țara noastră cu intenția de a duce o viață mai demnă și în același timp cu dorința de a conviețui și a se integra în Spania. Numai 19,1% ar dori să-și poată menține cultura și religia fără restricții. În ambele cazuri este vorba de imigranți musulmani.

După rezultatele indicate în *Tabelul nr. 8* relațiile cu cei din țara lor și cu spaniolii contează în mod egal pentru 40,4% dintre românii din Spania. În schimb, și la șapte puncte procentuale distanță, pe locul al doilea se situează relațiile stabilite preponderant cu cei din țara lor, pentru 33,6% dintre respondenți. Printre români, contează de asemenea relațiile stabilite îndeosebi cu cei din țara lor, în cazul a 40% dintre respondenți și, în al doilea rând, cu cei din țara lor și cu spaniolii în egală măsură, în proporție de 37%.

Situându-ne acum la nivelul vieții cotidiene, vom constata cu ce frecvență relaționează imigranții cu spaniolii. În acest caz ne centrăm pe conviețuirea cotidiană cu autohtonii, cu spaniolii. Rezultatele, după cum se vede din *Tabelul nr. 8*, nu lasă loc niciunui dubiu: relațiile între imigranți și spanioli se produc zilnic sau aproape zilnic pentru 85,2% sau cel puțin o dată pe săptămână pentru 10,6%. În cazul specific al imigranților români, relațiile acestora cu spaniolii au loc zilnic sau aproape zilnic în 84% din cazuri și cel puțin o dată pe săptămână în 11% din cazuri.

La final vom face o scurtă referire la relațiile dintre imigranți și spanioli în ceea ce privește asociațiile de orice tip. Este vorba de un fel de termometru care marchează nivelul, mai ridicat sau mai scăzut, al asocierii libere și voluntare la nivelul societății civile. În termeni mai potriviți, este vorba de a ști dacă imigranții intervievați participă ca membri în diverse asociații. Rezultatele, în ansamblu, sunt foarte modeste, mai marcat printre români, deoarece se observă că românii participă mai puțin decât ansamblul imigranților la activități ale unor grupări sau asociații cu caracter sportiv, religios, social, educativ sau cultural, de ajutor mutual, profesional, de muncă și politic.

Am indicat câteva idei-cheie pentru integrarea persoanelor imigrante române în Spania, pe baza datelor de ansamblu privind persoanele imigrante. În continuare încercăm să oferim unele concluzii, trase pe baza datelor prezentate și care se sprijină pe altele mai dezvoltate, pe care le-am considerat complementare, dar am crezut de cuviință să nu le dăm, pentru a nu ne extinde prea mult.

5. CONCLUZII PROVIZORII

Nu ar fi riguros să extrapolăm concluzia că faptele prezentate până acum vor reflecta și în următorii ani viața/satisfacția imigranților români în Spania. Din acest motiv prezentăm doar câteva concluzii provizorii, supuse probei timpului. Cu siguranță, evoluția economiei spaniole și șomajul, printre alți factori/alte variabile, vor condiționa pe viitor viața imigranților români în Spania. Totuși, considerăm că situația dificilă pe care o traversează România permite să explicăm faptul că pentru marea majoritate a românilor intervievați în Spania este avantajos să trăiască în această țară. Contrastul dintre sursele oficiale românești și mass-media din acea țară și din restul Europei, ca și între politicile sociale, în perspectiva comparativă menționată, confirmă momentele dificile prin care trec cetățenii români. Cu toate acestea, procentul redus al șomajului oficial în România este bizar, ținând cont de valul masiv de imigranți români în Spania, atât de mare încât parcă ar fi vorba de o întoarcere la origini a descendenților împăratului roman Traian, născut în Spania.

Datorită faptului că românii dispun de sprijinul familiei și al rețelelor familiale și de prieteni, ca și de cel al organizațiilor neguvernamentale, ei beneficiază de o „plasă de salvare” atunci când mijloacele publice sunt insuficiente. Este evident că, după cum am menționat anterior, aceste familii, rețele și organizații oferă nivelul maxim de sprijin pe care îl pot acorda/suporta.

Românii, ca și restul persoanelor imigrante, au venit în Spania deoarece au crezut că aici există posibilități de muncă, dar și din cauza sărăciei și dificultății de a duce o viață demnă în țara lor. Au sosit în Spania acum 6–10 ani și până acum s-au simțit destul de satisfăcuți, expectativele lor împlinindu-se în mod acceptabil, mai ales în ceea ce privește situația economică. Dar, mai presus de orice, românii se simt satisfăcuți de viața familială, de relațiile cu cei din jur și, într-o măsură mai mică, de muncă și studii. Au venit pentru a munci și majoritatea posedă permisul de rezidență comunitară, supus condițiilor moratoriului, și lucrează pe posturi permanente sau temporare în firme private.

Pe ansamblu, românii sunt destul de satisfăcuți de viața pe care o duc în Spania și cunoaștem în detaliu circumstanțele care îi fac să se simtă astfel. Ne referim la faptul că ei locuiesc în locuințe de închiriat și că au intenția de a rămâne temporar în Spania, deși cei mai mulți doresc să rămână definitiv. În același timp, până când se limpezește viitorul apropiat, atât al Spaniei cât și al României, nu știm cu certitudine dacă vor rămâne, vor emigra în altă țară sau se vor întoarce definitiv în locurile de unde și-au început aventura de a munci și a duce o viață mai demnă. În timpul pe care l-au petrecut în țara noastră, imigranții cred că aportul lor este pozitiv, mai ales în domeniul cultural. Desigur, de aceea își mențin obiceiurile, așa cum au indicat, atât timp cât acestea nu intră în conflict cu legile spaniole. De asemenea, își mențin tradițiile civile și religioase, când pot, și, desigur, limba maternă. Ținând cont că este vorba de persoane imigrante române, care provin dintr-o țară membră a Uniunii Europene, de cultură europeană și religie creștin-ortodoxă, nu există niciun conflict între obiceiurile lor și cele spaniole.

Este vorba de persoane foarte sociabile, care duc o viață foarte asemănătoare cu ansamblul populației autohtone, deoarece în timpul liber privesc emisiunile televizate și se întâlnesc cu prietenii, ascultă muzică, radio și merg în baruri. Cu toate acestea, judecând după cum își cheltuiesc banii, este evident că locul preferat unde îi investesc este casa/căminul.

Credem că, demonstrându-se satisfacția acceptabilă a imigranților români în Spania, nu este irațional să precizem integrarea lor în țara noastră; integrare ce ne atinge și ne privește pe toți și este sarcina tuturor celor care trăim în aceeași societate. În orice caz, după propriile declarații ale persoanelor intervievate, imigranții magrebieni sunt cei ce au cele mai mari dificultăți de integrare (36,9%), urmași de africani subsaharieni (13,8%) și de chinezi (13,0%), în timp ce românii ocupă locul 4, alături de indieni și pakistanezi (8%).

Pentru români principalul obstacol în calea integrării este șomajul. Urmează limba spaniolă și limbile comunităților autonome, acestea fiind, la nivel personal, principalele dificultăți de integrare. Judecând după procentajele ridicate ale românilor pentru care spaniola/castiliana și limbile comunităților autonome (catalana, valenciana) sunt piedici în calea integrării, ideea că românilor le este ușor să le învețe nu se susține. Considerăm că eforturile proprii și rădăcinile lor lingvistice latine ar putea constitui baza învățării cu succes a limbilor comunităților autonome și a spaniolei/castiliane de către imigranții români din țara noastră.

Sentimentele, așa-numitele „obiceiuri ale inimii”, participă de asemenea la integrarea imigranților. Aceasta explică și rezultatele conform cărora ei se simt „mai mult români decât spanioli” și, în proporție mai mică, „la fel de români ca și spanioli”. În acest ultim caz nu există o contradicție cu faptul că îi consideră ca „ai lor” pe toți oamenii, indiferent de origine, și, în mai mică măsură, „pe toți străinii (indiferent de naționalitate)”.

Practica, mai ușor identificabilă, a integrării imigranților români are de a face cu viața cotidiană pe care o duc în Spania. Ei relaționează mai mult cu persoane din țara lor decât cu spaniolii, deși în viața cotidiană au de a face majoritar cu spaniolii, zilnic sau aproape zilnic. Totuși, când vine vorba de a participa, de a se implica mai mult în societatea civilă, prin entități/asociații cu caracter sportiv, religios, social sau educativ, românii au procente mai mici decât totalul celor obținute pe ansamblul persoanelor imigrante intervievate. Este posibil ca românii, încă mefienți față de puținii ani de democrație de după dictatura lui Nicolae Ceaușescu, să nu fie foarte dornici să se implice în societatea civilă. Totuși, deja am spus la început că ONG-urile, în general, constituie un mare sprijin pentru imigranții din Spania.

6. ANEXĂ: METODOLOGIA

În primul trimestru al anului 2011, Fundația SM (Santa Maria) și OVIM 3 (Observatorul Valencian al Imigrației, care face parte din Direcția Generală de Imigrație și Cooperare pentru Dezvoltare, organ dependent la rândul său de Consiliul pentru Solidaritate și Cetățenie al Guvernului Valencian, numit mai apoi

Consiliul pentru Justiție și Bunăstare Socială) au realizat o anchetă în rândul populației străine rezidente în diverse comunități autonome (Madrid, Cataluňa, Andaluzia, Murcia și Comunitatea Valenciană), a cărei muncă de teren a fost efectuată de GAD3. Numărul participanților a fost de 800 în Comunitatea Valenciană și de 1 600 în restul Spaniei, cu scopul de a obține un eșantion suficient de străini din comunitatea Valenciană (care include și comunitatea engleză din provinciile Castellon și Alicante); rezultatele cercetării au fost prezentate la Valencia în 21 martie 2011, în cadrul celei de-a doua Săptămâni pentru combaterea discriminării interetnice, xenofobiei și rasismului, organizată de către OVIM.

Cercetarea, care s-a publicat la sfârșitul anului 2013, intitulată „Idei-cheie pentru integrarea în Spania, 2013”, reflectă rezultatele a 2 349 de interviuri realizate cu străini din Comunitatea Valenciană (659) fără a se ține cont de cetățenii britanici (164) și de cei din restul Spaniei (1 690).

Repartiție geografică: populație străină rezidentă în Spania (de la 18 la 65 de ani inclusiv, înscrisă în Cartea de imobil/Primărie sau nu) din următoarele comunități autonome: Madrid, Cataluňa, Andaluzia, Comunitatea Valenciană și Murcia, și provenind din următoarele zone geografice: Europa de Est, America Latină, Magreb și Africa Subsahariană.

Țările de origine ale intervievaților au fost: Bulgaria, Polonia, România, Ucraina, Columbia, Ecuador, Paraguay, Peru, Republica Dominicană, Bolivia, Algeria, Maroc și Africa Subsahariană care cuprinde următoarele țări: Angola, Benin, Burkina Faso, Capul Verde, Camerun, Congo, Coasta de Fildeș, Etiopia, Gambia, Ghana, Guineea, Guineea Ecuatorială, Guineea-Bissau, Kenia, Liberia, Mali, Mauritania, Nigeria, Rep. Dem. Congo, Senegal, Sierra Leone, Africa de Sud și Togo.

Chestionar: întrebări închise și deschise, pregătite de autori – Pedro Gonzáles Blasco, Antonio Gutiérrez Resa și Ileana Ligia Mihăilă (Fundăția Santa Maria, în colaborare cu Guvernul Valencian), cu o durată aproximativă de 25 de minute.

Marja de eroare: $\pm 2,1\%$ pentru ansamblul eșantionului/intervievaților, $\pm 4,3\%$ pentru subeșantionul/subgrupul românilor, în cazul cel mai nefavorabil $p=q=0,5$ și cu un interval de încredere de 95,5.

Data realizării muncii de teren: 2–22 martie 2011.

Institut: GAD3 (Cabinetul de Analiză Demoscopică).

Cartea publicată, cu titlul în original: *Clave de Integración en España de 2013 – diciembre 2013*, Editura SM din Madrid. Autori: Pedro Gonzáles Blasco, Antonio Gutiérrez Resa și Ileana Ligia Mihăilă.

BIBLIOGRAFIE

1. ALEMAN, J. MUSTAPHA CHERIF *et al.* (2009). *Los otros entre nosotros. Alteridad e Inmigración*, Círculo de Bellas Artes, Madrid.
2. ARENDT, H. (2001). *El concepto de amor en San Agustín*, Ediciones Encuentro, Madrid.
3. ARNĂUTU, N.I. (1996). *Douăsprezece invazii rusești în România*, Editura Eminescu, București.
4. BASTERRA, R. (2012). *La obra de Trajano*, Ed. Akron & CSDE, Madrid.
5. BAUMAN, Z. (2005). *Identidad*. Ed. Losada, Madrid.
6. BOLDUR, A. (1992). *Istoria Basarabiei*, Editura Victor Frunză, București.
7. BOLDUR, A. (2000). *Imperialismul sovietic și România*, Editura Militară, București.
8. CĂRTĂRESCU, M. (2012). *Nostalgia*, Ed. Impedimenta, Madrid.
9. ȘAROV, I.; PADE, GH.; CAȘUN, I. (2009). *Istorie. Epoca contemporană*, Editura Cartdidact-Civitas, Chișinău.
10. CIOBANU, S. (2001). *Unirea Basarabiei*, Editura Alfa, Iași.
11. CIS, studiul nr. 2.960, octombrie 2012.
12. CONSTANTINESCU, N.N. (1996). *L'histoire de l'économie roumaine, De L'origine jusqu'à la deuxième guerre mondiale*, Editions Expert, Bucarest.
13. CRIHAN, A. (1995). *Drepturile românilor asupra Basarabiei după unele surse rusești*, Editura Eminescu, București.
14. DEL PINO, ELOISA; RUBIO LARA, JOSEFA (editori) (2013). *Los Estados de Bienestar en la encrucijada. Políticas sociales en perspectiva comparada*. Ed. Tecnos, Madrid.
15. DIMINESCU, D. (2004). „La mobilité des jeunes roumains à l'heure de l'élargissement européen”, *Hommes & Migrations*, 1251.
16. DOBRESCU, E. (2001). *România la începutul mileniului al treilea*, Editura Lică, Pitești.
17. EPA, iulie–septembrie 2012.
18. EPA, ianuarie–aprilie 2013.
19. „El País”, 21 ianuarie 2012; 9 decembrie 2012.
20. EUROSTAT, octombrie–noiembrie 2012.
21. FUNDACIÓN BBVA (2011). *Transatlantic Trends: Immigration 2011*. Fundación BBVA. www.transatlantictrends.org
22. „Gazeta românească”, 8 ianuarie 2012; 14 martie 2012; 17, 19 și 20 ianuarie 2012.
23. GONZÁLEZ, BLASCO, P.; GUTIÉRREZ RESA, A.; MIHĂILĂ MIHĂILĂ, I.L. (2013). *Claves de la Integración de los inmigrantes en España 2013*, S.M., Madrid.
24. GUTIERREZ RESA, A.; JUÁREZ UNA, O. (2010). *Integración de los inmigrantes a través de los servicios sociales municipales en la Comunidad de Madrid*, UNED, Madrid.
25. HABERMAS, J. (1987). *Teoría de la acción comunicativa*, Ed. Taurus, Madrid.
26. HALIPA, P.; MORARU, A. (1991). *Testament pentru urmași*, Editura Hyperion, Chișinău.
27. HAREA, V. (1995). *Basarabia pe drumul unirii*, Editura Eminescu, București.
28. HILLMAN, J. (2001). *El pensamiento del corazón*, Ed. Siruela, Madrid.
29. ILIS, F. (2010). *La cruzada de los niños*, Ediciones del Oriente y del Mediterráneo, Madrid.
30. INE, 1 ianuarie 2012.
31. INER (trimestrul al treilea din 2012).
32. INER (trimestrul al treilea din 2013).
33. KORNAI, J. (1992). *The Socialist System: the Political Economy of Communism*, Ed. Princeton University Press.
34. MANEA, N. (2012). *La guarida*, Ed. Tusquets, Barcelona.
35. NISTOR, I. (1991). *Istoria Basarabiei*, Ed. Cartea Moldovenească, Chișinău.
36. MARCU, S. (2011). *Del Este al Oeste. Geopolítica fronteriza e inmigración de la Europa oriental a España*, Ed. Universidad, Salamanca.
37. MORENO, L. (2013). *La Europa Asocial*, Ed. Península, Barcelona.
38. MÜLLER, H. (2009). *La bestia del corazón*. Ed. Siruela, Madrid.

39. MÜLLER, H. (2010). *Todo lo que tengo lo llevo conmigo*, Ed. Siruela Nuevos Tiempos, Madrid.
40. MULLOR, M. (2011). *Inmigrantes subsaharianos. Una aproximación a las claves de la exclusión*. Consejería de Empleo, Mujer e Inmigración en la Comunidad de Madrid.
41. NAÏR, S. (2010): *La Europa mestiza*, Círculo de Lectores, Galaxia Gutenberg, Barcelona.
42. NAJAT EL HACHMI (2008). *El último patriarca*, Ed. Planeta, Barcelona.
43. OBSERVATORIO PERMANENTE DE INMIGRANCÓN (noiembre 2012 și 2013): *Extranjeros residente en España*. Extranjeros con certificado de registro o tarjeta de residencia en vigor. Ministerio de Empleo y Seguridad Social, Madrid.
44. PÉREZ-DÍAZ, V. (2011). „Sociedad civil: un concepto de múltiples niveles”, Sociopedia.isa([http://www.sagepub.net/isa/admin/viewPDF.aspx&art=Civil Society.pdf](http://www.sagepub.net/isa/admin/viewPDF.aspx&art=Civil+Society.pdf)).
45. PÉREZ-DÍAZ, V. (2012). *Europa ante la crisis global*, Ed. Gota a Gota, Madrid.
46. SANTAMARÍA, M. (2002). *La incógnita del extraño*, Ed. Anthropos, Barcelona.
47. SENNETT, R. (2012). *Juntos. Rituales, placeres y política de cooperación*, Ed. Anagrama, Barcelona.
48. THOMAS, W. I.; ZNANIECKI, F. (2006). *El campesino polaco en Europa y en América*, CIS, Madrid.
49. TODD, E. (1996). *El destino de los inmigrantes: asimilación y segregación en las democracias occidentales*, Ed. Tusquets, Barcelona.
50. TODOROV, T. (2008). *El miedo a los bárbaros*, Galaxia Gutenberg, Círculo de Lectores, Barcelona.
51. TODOROV, T. (2013). *Elogio de lo cotidiano*, Galaxia Gutenberg, Círculo de Lectores, Barcelona.
52. SINCLAIR, U. (2012). *La Jungla*, Ed. Capitán Swing Libros, Madrid.
53. „The Economist”, 17 ianuarie 2012.
54. ZAMFIR, CĂTĂLIN (2000). *Starea sociologiei societății românești la 10 ani de tranziție*, Lucrările Congresului Național de Sociologie, decembrie 2000, Editura Expert, București.
55. ŽIŽEK, S. (2011). *En defensa de las causas perdidas*, Ed. Akal, Madrid.